

31.07.2015

ABD CUMHURBAŞKANI BARACK OBAMA'NIN AFRİKA'YA YAPTIĞI DÖRDÜNCÜ ZİYARET (24 - 28 TEMMUZ 2015)

**Büyükelçi (E) Prof.Dr. Ali Engin OBA
Çağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
TASAM Başkan Danışmanı**

ABD Başkanı Hussein Barack OBAMA'nın Afrika Kıtası'na yaptığı dördüncü ziyaret sırasında, 24-26 Temmuz tarihlerinde Kenya'yı, 27-28 Temmuz'da da Etiyopya'yı ziyaret etmiş ve 28 Temmuz'da Afrika Birliği'nde de bir konuşma yapmıştır.

Hatırlanacağı üzere, Obama, 2009'da, Başkanlığı'nın ilk döneminde, Mısır'ı, daha sonra aynı yıl sadece 24 saat süreli Gana'yı, 2013'te de Başkanlığı'nın ikinci döneminde, Senegal, Güney Afrika ve Tanzanya'yı ziyaret etmiştir.

ABD'nin ilk siyah Başkanı'nın Afrika'yı ihmal ettiği yönünde yapılan eleştiriler bulunmaktadır. Ancak, bunun doğru olmadığı, nitekim Obama'nın Afrika Büyüme ve Fırsatlar Kanunu'nu (African Growth and Opportunity Act) 10 yıl daha uzattığı ve Vaşington'da Afrika Zirvesi'ni düzenlediği vurgulanmaktadır¹. Buna karşılık, Obama'nın Bill Clinton ve George Bush'un Afrika'ya yönelik politikalarının gerisinde kaldığı da ileri sürülmektedir².

Obama'nın Mısır'da, 4 Haziran 2009'da El Ezher Üniversitesi'nde yaptığı tarihi konuşmada, İslam Dünyası'na yönelik ABD'nin dostluk mesajlarını dile getirdiği hatırlanacaktır.

ABD ile Afrika arasında mevcut tarihsel bağlara rağmen, kuruluşundan, 1789'dan beri bugüne kadar geçen zamanda, ABD'nin Afrika'ya yönelik politikası ilgisizlik ve ihmal şeklinde

¹ The Economist Dergisi, 25-31 Temmuz 2015, s.8

² Le Monde Gazetesi, 25 Temmuz 2015, s.2

tanımlanmaktadır³. Afrika, ABD dış politikasını yapan çevrelerce marjinal bir konu olarak görülmüştür⁴.

Ancak Obama'nın 2009'da Başkan olmasından sonra, Afrika ABD dış politikası öncelikleri arasında yer almıştır.

Soğuk Savaş döneminde, Doğu-Batı mücadelesinde bir araç olarak kullanılan Afrika, Soğuk Savaş sonrasında, iç sorunlar, hastalıklar, açlık ve karışıklıklar ile mücadele etmek durumunda kalmıştır. 1994'te ABD askerlerinin Somali'den çekilmesi ile, bu ülkenin Afrika'ya yönelik ilgisinin önemli ölçüde azaldığı bir dönemin başladığı görülmektedir.

9 Eylül 2001 terör eylemleri ile birlikte, Afrika'nın terroristler için bir etkinlik alanı haline gelmesi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Afrika'da artan gücü, Kıta'daki tabii kaynakların ele geçirilmesine yönelik mücadele, Obama Yönetimi'nin iyi yönetişiminin Afrika'da geliştirilmesi politikası, bu Kıta'nın uluslararası politikada giderek artan önemi, Afrika'yı ABD için tekrar önemli hale getirmiştir.

Obama'nın Kenya ve Etiyopya'ya yaptığı ziyaretler, bir ABD Başkanı'nın bu ülkelere gerçekleştirdiği ilk ziyarettir. Aynı şekilde, Obama'nın Afrika Birliği'nde konuşması da, tarihte bir ABD Başkanı'nın 54 ülkelik Afrika Birliği merkezinde yaptığı ilk konuşmadır.

Babası Kenyalı bir Müslüman olan Obama, bu ülkeyle yakın aile bağlarını sürdürmüştür. Esasen Obama, ABD Başkanı olduktan sonra 24 Temmuz'da Kenya'ya yaptığı 3 günlük ziyaret, Dünya Girişimcilik Zirvesi'nin 6. toplantısına katılmak amacını taşımıştır. Bu Zirve, 2010'dan beri Beyaz Saray tarafından düzenlenmektedir.

Obama bu ziyaretten önce, gençliğinde iki defa daha Kenya'yı ziyaret etmiş ve bu konuda "Babamın rüyaları" adlı bir kitap da yazmıştır. Bu kitapta özetle, Afrika'nın ırkçı, etnik yönü üzerinde durmuş, haksızlıklarını ve sorunlarını ele almıştır⁵.

ABD teröre karşı Somali'de faaliyet gösteren El-Şebab'a karşı Kenya ile işbirliği yapmaktadır.

³ Michael COX, Doug STOKES, Us Foreign Policy, Second Edition, Oxford University Press, 2013, s.299

⁴ ibid.

⁵ Le Monde Gazetesi 25 Temmuz 2015, s.2

Hatırlanacağı üzere, Kenya, birçok terörist saldırılara konu olmuştur. 1998’de Nairobi’de ABD Büyükelçiliği saldırıya uğramıştır. 2013’te West Gate Ticaret Merkezi’ne ve bu yılın Nisan ayında Garissa Üniversitesi’ne karşı terörist saldırılar gerçekleştirilmiştir.

Barack Obama, 26 Temmuz 2015 tarihinde, Nairobi’de Kenya halkına hitaben önemli bir konuşma yapmıştır⁶.

Obama, Kenya’yı ziyaret eden ilk ABD Başkanı, aynı zamanda kendisinin ABD Başkanı olan ilk Kenyalı-Amerikan olduğunu belirterek konuşmasına başlamıştır.

Obama devamlı, yolsuzluğun Kenya’ya her yıl 250.000 işe mal olduğunu, kabileye dayalı ve etnik bölünmelerin ülkeyi parçalara ayırabileceğini, Afrikalıların geleceğinin, Afrika halklarınca tayin edileceğini, ABD’nin Kenya’yı önemli bir ortak olarak gördüğünü kaydetmiştir. Obama, başarının temellerini şu şekilde tanımlamıştır: kuvvetli demokratik yönetim, bütün halk için, sadece belli bir kesim için değil, imkanlar yaratan kalkınma, gelecekteki barış ve uzlaşma için anlaşmazlığı reddeden ulusal kimlik duygusu.

Obama sivil katılımın ve hürriyetin yolsuzluğu söküp atmak için esas teşkil ettiğini de bildirmiştir.

Obama’nın konuşmasında bahsettiği diğer hususlar özetle aşağıda gösterilmiştir.

- Hükümet dışı örgütlerin faaliyetlerine izin verilmelidir.
- Kalkınmayı sağlamak için Kenyalılarla çalışmaya hazırız.
- İklim değişikliği ve gıda güvenliği sorunları çok önemlidir.
- Sağlık ve AIDS Afrika için hayatidir.
- Gençlik çok önemlidir.
- Kadın/erkek eşitliği önemlidir, kadın sünneti ve kızların erken evlendirilmesi doğru değildir, kızlar eğitilmelidir.
- El-Şebab’a karşı uyarıda bulunmuş, Kenya’nın AMISOM⁷ içindeki etkinliğini övmüştür.
- Kenya Müslümanlarının ülkenin ayrılmaz bir parçasının oluşturduklarını vurgulamıştır.

Obama, aynı gün Kenya sivil toplum örgütleri ile bir toplantı yapmış, burada kısa konuşmasından sonra, katılımcılara söz vererek onları dinlemiş, sorularına cevap vermiştir⁸.

⁶ <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/07/26/remarks-president-obama-kenyan-people>

⁷ Afrika Birliği’ne bağlı Somali Misyonu (“African Union Mission in Somalia”)

Obama buradaki konuşmasında demokrasi üzerinde durmuş, demokrasinin sadece seçim ifade etmediğini gerçek demokrasi için halk katılımının gerektiğini, bu nedenle sivil toplumun önem taşıdığını kaydetmiştir.

Obama, Addis Ababa'ya geçmiş ve 27 Temmuz'da Etiyopya'ya resmi bir ziyarette bulunmuştur. Bu vesileyle, Başbakanı Hailemariam ile görüşmüştür. Addis Ababa'da ABD ve Etiyopya heyetleri arasında yapılan müzakerelerden sonra ortak basın toplantısı ile ele alınan konular paylaşılmış ve sorulan çeşitli suallere cevap verilmiştir⁹.

Etiyopya Başbakanı, basın toplantısında Obama ile çeşitli konuları içeren görüşmelerde bulduklarını, Etiyopya'nın birçok alanda ABD ile stratejik ortak olduğunu, ABD'den Etiyopya'ya yönelik son zamanlarda artan yatırımlar karşısında bu yatırımların daha da artırılması konularını ele aldıklarını bildirmiştir. Başbakan ayrıca, Obama'nın Afrika Enerji Girişimi'ni de ele aldıklarını, 1000 Megawattlık jeotermal kontratın imzalanacağını, Obama'nın diğer bir girişimi olan ve 4 yıl önce başlatılan Gıda Güvenliği Programı'ndan Etiyopya'nın yararlanması konularının da ele alındığını, iklim değişikliği ve sağlık sorunlarını da değerlendirdiklerini kaydetmiştir.

Başbakan, Etiyopya'nın demokratikleşme sürecinde de ABD'nin oynayabileceği rolü de ele aldıklarını, Etiyopya Hükümeti'nin demokrasi sürecini derinleştirmeyi birinci öncelik addettiğini, insan haklarına saygı ve iyi yönetişimin de iyileştirilmesini de ilke kabul ettiklerini açıklamıştır.

Başbakan, görüşmelerde, güvenlik, bölgede barışın inşası ve bu konuda ABD'nin oynayabileceği rolün de ele alındığını, Güney Sudan'da kalıcı barışın sağlanması amacıyla ortak çalışma yapılması hususunda karara vardıklarını, aynı şekilde Somali'de de barışın sağlanması, bölgede terör karşıtı kampanyalarının artırılması, AMISOM kuvvetleri, Somali Ulusal Ordusu'nun kattığı mesafeler, El-Şebab terör örgütüne karşı mücadele konularının da değerlendirildiğini bildirmiştir.

⁸ <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/07/26/remarks-president-obama-conversation-civil-society>

⁹ <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/07/27/remarks-president-obama-and-prime-minister-hailemariam-desalegn-ethiopia>

Obama da basın toplantısında Etiyopya ABD ilişkilerine değindikten sonra, Etiyopya'nın ekonomik kalkınması konusunda ülkesinin bu ülkeyle işbirliği yapacağını açıklamış, 10 yıl için yenilenen Afrika Büyüme ve Fırsatlar Kanunu vesilesiyle ABD pazarlarının Etiyopya mallarına açılmasına ve özel sektör yatırımlarının arttırılmasına çalışacaklarını ifade etmiştir.

Obama, Etiyopya'nın geçen 15 yıl içinde sağladığı kalkınma ile milyonlarca insanı fakirlikten kurtardığını, sıtmaya tutulanların sayısında azalma olduğunu, daha fazla çocuğun eğitimden yararlandığını, Etiyopya'nın sürdürülebilir kalkınma için örnek teşkil ettiğini bildirmiştir.

Obama, Güney Sudan krizinin çözüme kavuşturulmasında Etiyopya'nın IGAD¹⁰ ile oynadığı olumlu role teşekkür etmiş, 17 Ağustos 2015 tarihine kadar soruna bir çözüm bulunmazsa diğer araçların devreye girmesini düşüneceklerini bildirmiş, Etiyopya'nın ülkesini ileriye götürmek için atacağı adımları ABD'nin destekleyeceğini de belirtmiştir.

Obama, 28 Temmuz'da Afrika Birliği'ni ziyaret etmiş ve orada da tüm Afrika halklarına yönelik ilginç bir konuşma yapmıştır¹¹. Obama bu konuşmasında Afrika'nın mevcut sorunlarına değinmiş, Afrika'nın kattığı mesafeleri övmüş, Afrika'nın gelişmesi sırasında ABD'nin yardımını göreceğini bildirmiştir.

Obama'nın konuşması sırasında dile getirdiği ilginç hususlar özetle aşağıda gösterilmiştir:

- Dünya Afrika'nın gelişmesini kabul etmelidir. Bugün Afrika, dünyanın en hızlı gelişen bölgelerinden biridir. Afrika ileri gitmektedir, yeni bir Afrika doğmaktadır. Afrika'nın yükselişi sadece Afrika için değil tüm dünya için önemlidir. Afrika'nın nüfusu yakın dönemde 2 milyara ulaşacaktır ve bu nüfusun önemli oranı 18 yaş altında olacaktır. Bu nedenle, Afrika'nın karşı karşıya kaldığı en önemli konu gelecek nesillere imkan yaratmaktır. Bu çok önemli, büyük bir gelişim teşkil edecektir.
- Doğu Afrika Topluluğu'ndan başlamak üzere, Afrika ülkeleri arasında sınır geçişi ve gümrük işleri modernleştirilerek ülkelerarası ticaret teşvik edilmelidir. ABD Afrika'daki ticaretini arttırılmak istemektedir. Afrikalıların mallarını ABD pazarına sunmaları için çalışmalar yapıyoruz. Gelecek yıl yeni bir ABD-Afrika İş Forumu düzenleyeceğiz.
- Bütün ülkelerin Afrika ile iş yapmasını teşvik ediyoruz.
- Afrika'da yolsuzluğa son vermek lazım. Sadece Afrikalılar yolsuzluğa son verebilirler.
- ABD Afrika'da iyi yönetim, şeffaflık ve hukuk devletinin yerleşmesine katkıda bulunacaktır.

¹⁰ Intergovernmental Authority on Development

¹¹ <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/07/28/remarks-president-obama-people-africa>

- ABD yasadışı hayvan kaçakçılığına karşıdır.
- Eğitime yatırım unutulmamalıdır.
- Afrika Enerji Girişimi milyarlarca dolarlık yatırımı seferber ederek Afrika'da elektriksiz yaşayanların sayısının azaltılmasını amaçlamaktadır.
- İklim değişikliğinin getirdiği tehditi, rüzgar, güneş ve nehirlerin kullanılmaları suretiyle jeotermal, hidroenerjiye intikal ettirebiliriz.
- Ebola virüsünün getirdiği tehlike karşısında ABD, sağlam bir kamu sağlığı sisteminin oluşturulması için 1 milyar ABD Doları vermeyi kararlaştırmıştır. Bunun yarısı Afrika'ya ayrılacaktır.
- Afrika'nın gelişmesi, aynı zamanda demokrasiye de dayanmaktadır.
- Afrika devlet adamlarının iktidarı terketmeyi yanaşmamaları kabul edilemez.
- Afrika'nın gelişmesi güvenlik ve barışa bağlıdır. Bu çerçevede Somali, Nijerya'daki teröristler, El-Kaide, El-Şebab, Boko Haram gibi terör örgütleri ile mücadele edilmelidir. Devamla, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mali, Sudan ve Darfur ile Güney Sudan üzerinde durmuştur.
- HIV Virüsü, Afrika kadınlarının sorunlarına değinmiş, ABD'nin bir savaş aracı olarak kadınların ırzına geçilmesine karşı olduğunu, bunu yapanların da cezalandırılacağını bildirmiştir.

Görülebileceği üzere, Obama'nın Afrika Birliği'ndeki konuşması, tüm Afrika Kıtası'nın sorunlarını kapsayıcı bir nitelik taşımıştır.

Nijerya yeni Cumhurbaşkanı Buhari'nin ABD'ye yaptığı ziyaret ve 21 Temmuz'da Vaşington'da Obama ile görüşmesi de hatırladığında, ABD Başkanı'nın Afrika'ya yaptığı son ziyaretin ve konuşmalarında dile getirdiği hususların Amerika'nın Afrika'nın vazgeçilmez bir ortağı olduğunu ortaya koymaktadır.

ABD'nin ilk siyahi Başkanı Obama'nın ziyaret sırasında Kenya kökenli oluşunu tekrarlayarak, ABD'nin Afrika'nın gelişmesine katkıda bulunmaya hazır olduğunu vurgulaması, Afrika'nın sorunları üzerinde durarak bunlara çözüm yolları göstermesi ve Kıta'nın geleceğinin parlak olduğunu belirtmesi de ABD'nin Afrika'ya yönelik iyimser yaklaşımını sergilemektedir.

ABD Başkanı'nın bu ziyareti sırasında Afrika'ya yönelik girişimlerinin üzerinde durması, Afrika ülkeleri ile ABD'nin eşitlik temelinde ilişkilerini geliştirmek istediğini ortaya koyarak, Vaşington'un Afrika'da daha etkin bir ortak haline geleceğini göstermektedir.